

فرهنگ صلح در یونسکو

گرایش دوا و پالشی‌های عرصه جهانی

مژگان دستوری، اکرم انصاری

با مقدمه دکتر محمد امین قانع‌رادی

انجمن جامعه‌شناسی ایران
گروه جامعه‌شناسی صلح

مؤسسه پژوهشی انتشاراتی
منشور فرهنگ صلح

سرشناسه: دستوری، مژگان، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ صلح در یونسکو: گرایش‌ها و چالش‌های عرصه جهانی
نویسندگان: مژگان دستوری، اکرم امینایی
مشخصات نشر: تهران: منشور صلح، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۳۵۲ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۸۶-۰۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا

عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ صلح در یونسکو: گرایش‌ها و چالش‌های عرصه جهانی

نویسندگان: مژگان دستوری، اکرم امینایی

مشخصات نشر: تهران: منشور صلح، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۳۵۲ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

شایک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۸۶-۰-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: پینسکو

موضوع: Une

موضوع: صلح

Per. موضوع:

شناسه افزوده: امینایی، اکبر، ۱۳۳۶ -

رده بندی کشورها: ۱-۵۰ ف ۵۰-۱۰۰ ج ۱۰۰-۲۰۰ د ۲۰۰-۳۰۰ هـ ۳۰۰-۴۰۰ ز ۴۰۰-۵۰۰

رده بندی دیویی: ۳۲۷/۱۷

شماره کتابشناسی ملی ۲۳۷۱

شناسنامه

فرهنگ صلح در یونسکو گرایش‌ها و چالش‌های عرصه جهانی

نویسندگان: مژگان دستوری، اکرم امینایی

صفحہ آرا: سعید شرافتی گیلو

ویراستار: راحله قیومی

قطلم: رقصی

تعداد صفحه: ۳۵۲

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰

شاپک ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۸۶-۰-۳

قیمت: ۳۲۵۰۰۰

۹	پیشگفتار
۱۴	مقدمه
۲۰	بخش اول
۲۱	فصل اول / مفهوم پردازش صلح
۲۱	سیر تاریخی
۳۲	دگاه‌های ترکیبی
۴۳	فصل دوم / چرخش مفهومی صلح
۴۶	حول جنگ و تکنولوژی آن
۴۹	ملت‌سازی
۵۲	مدرنیته و عدالتی
۵۴	تروزیسم
۵۶	عوامل جمعیت، اقتصاد
۵۹	تأثیر بشر بر طبیعت و محیط زیست
۶۳	مصرف و ناهمگرایی بین کشورهای غنی و غنی
۶۶	فصل سوم / راهکارهای اساسی صلح
۷۲	جنبش‌های صلح‌طلبانه
۸۰	نخبگان فرهنگی و چرخش فرهنگی صلح
۸۴	از جنبش صلح تا فرهنگ صلح
۸۸	ابعاد فرهنگ صلح
۹۳	مفهوم در حال تحول فرهنگ صلح
۹۶	منابع
	بخش دوم / فرهنگ صلح و یونسکو
۱۰۱	فصل اول
۱۰۱	مقدمه
۱۰۴	توسعه مفهوم فرهنگ صلح
۱۰۷	زمینه‌های اصلی و مردمان فرهنگ صلح
۱۰۹	ده اصل برای فرهنگ صلح
۱۱۰	جایگاه فرهنگ صلح در برنامه‌های یونسکو
۱۱۳	برنامه فرهنگ صلح یونسکو
۱۱۶	پروژه فرارشته‌ای یونسکو: به سوی فرهنگ صلح
۱۱۷	اقدامات متعارف یونسکو
۱۲۲	اشتراک و جریان آزادانه اطلاعات
۱۲۳	مشارکت کامل و توانمندسازی بانوان
۱۲۷	برنامه و بودجه دو ساله (۲۰۰۱-۲۰۰۰) یونسکو
۱۳۳	تخصیص اعتبار
۱۳۴	زنان و فرهنگ صلح
۱۳۶	جوانان و فرهنگ صلح

۱۴۰	فصل دوم / ابزارهای حقوقی: بیانیه‌ها و طرح‌های عمل
۱۴۰	- بیانیه‌ها
۱۴۰	بیانیهٔ مسؤولیت نسل کنونی در قبال نسل‌های آینده
۱۴۴	بیانیهٔ اصول بردباری
۱۴۷	الف) پذیرش و اعلان رسمی اعلامیه اصول بردباری
۱۵۱	ب) اجرای اعلامیه اصول دگرپذیری
۱۵۳	اعلامهٔ جهانی در بارهٔ ژنوم انسانی و حقوق بشر
۱۶۲	بیانیهٔ ۲۰۰۰ برای فرهنگ صلح و نفی خشونت
۱۶۳	بیانیهٔ بی‌پس‌گشت نسبت به صلح
۱۷۴	به مشاغل زنان در فرهنگ صلح
۱۷۸	بیانیهٔ فلسفهٔ مذهب در توسعهٔ فرهنگ صلح
۱۸۲	منشور کره زمین - اعلامیهٔ صلح (خلاصه شده)
۱۸۴	بیانیهٔ سهم زنان در فرهنگ صلح
۱۸۵	- طرح‌های عمل
۱۸۵	اعلامیه و برنامهٔ عمل فرهنگ صلح
۱۹۹	فرهنگ صلح و یونسکو
۲۰۲	برنامهٔ عمل در مورد فرهنگ صلح
۲۰۳	اقدامات ویژه از تقای فرهنگ صلح در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی
۲۰۹	فصل سوم / جوایز یونسکو در زمینهٔ فرهنگ صلح
۲۰۹	جایزهٔ آموزش صلح
۲۱۰	جایزهٔ صلح فلیکس هوفونه بوانی
۲۱۰	جایزهٔ مدنییت سینک یونسکو
۲۱۱	جایزهٔ آموزش حقوق بشر
۲۱۲	جایزهٔ صلح یونسکو برای شهرها
۲۱۵	جایزهٔ ادبیات کودکان و نوجوانان در خدمت بردباری و صلح
۲۱۵	جایزهٔ بین‌المللی هنرهای تجسمی جوانان تحت عنوان رنگ‌های صلح
۲۱۷	فصل چهارم / واحدها و بخش‌های مربوط به فرهنگ صلح در یونسکو
۲۱۷	واحد صلح، حقوق بشر، دموکراسی و بردباری (PHD/SHS)
۲۱۸	واحد آموزش فرهنگ صلح (ED/ECP)
۲۱۹	دفاتر میدانی یونسکو
۲۲۰	باشگاه‌ها، مراکز و انجمن‌های یونسکو (تا قبل از ۲۰۰۰ میلادی)
۲۲۲	فصل پنجم / فعالیت‌های ویژهٔ یونسکو و فرهنگ صلح
۲۲۲	اعلام سال بین‌المللی فرهنگ صلح
۲۲۳	فراخوان راه‌اندازی نهضت جهانی فرهنگ صلح و نفی خشونت
۲۲۷	توسعهٔ آموزش و پژوهش
۲۳۰	ظرفیت‌سازی فرهنگ صلح در شهرها
۲۳۱	ترویج رسانه‌های مستقل، آزاد و کثرت‌گرا
۲۳۴	کنترل و نظارت اخلاقی بر علوم و تکنولوژی
۲۳۷	تدوین و انتشار کتاب صلح بین‌المللی
۲۳۷	گزارش اقدامات یونسکو در زمینهٔ فرهنگ صلح در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی
۲۴۱	فعالیت‌های بین‌بخشی نوآورانه
۲۵۰	فصل ششم / برنامه‌های ملی فرهنگ صلح

۲۵۲	السالوادور و راهکارهای استراتژیک برنامه فرهنگ صلح
۲۵۵	موزامبیک و راهکارهای استراتژیک برنامه صلح
۲۵۹	استراتژی پروندی برای برنامه فرهنگ صلح
۲۶۲	نیکاراگوئه و راهکارهای برنامه فرهنگ صلح
۲۶۲	هندوراس و راهکارهای برنامه فرهنگ صلح
۲۶۲	سومالی و راهکارهای برنامه فرهنگ صلح
۲۶۴	مدیریت و ارزیابی برنامه فرهنگ صلح
۲۶۵	چالش‌های منابع

۲۶۸	فصل هفتم / سازمان‌های تخصصی فرهنگ صلح
۲۷۰	برنامه توسعه سازمان ملل
۲۷۴	زمان، دانش جهانی
۲۷۵	صدای کودکان سازمان ملل
۲۷۶	واحدی برای پیشرفت زنان
۲۷۷	مؤسسه تحقیقات سازمان ملل متحد برای توسعه اجتماعی
۲۷۸	مرکز حقوق بشر سازمان ملل
۲۷۹	دپارتمان عملیات صلح جهانی / مداخلت انتخاباتی
۲۸۱	دانشگاه سازمان ملل
۲۸۱	مؤسسه ملل متحد برای تحقیقات صلح
۲۸۲	گزارش سازمان ملل درباره اقتصاد

۲۸۵	فصل هشتم / فعالیت‌های منطقه‌ای فرهنگ صلح
۲۸۶	سازمان امنیت و همکاری اروپا
۲۸۹	شورای اروپا
۲۹۱	صندوق غیرنظامی سازی جهانی اسکار آریاس صلح
۲۹۱	انسجام آمریکای مرکزی
۲۹۳	سازمان ایالات آمریکایی
۲۹۴	سازمان اتحادیه آفریقا
۲۹۵	دبیرخانه کشورهای مشترک المنافع
۲۹۶	کمیته بین‌المللی صلیب سرخ
۲۹۷	سازمان پیمان آتلانتیک شمالی

۳۰۰	فصل نهم / برنامه‌ها و ابتکار عمل‌های دولتی
۳۰۰	فیلیپین، آفریقای جنوبی، خاورمیانه، کنگو، هائیتی، پرو، بلغارستان، کاستاریکا، اسلونی، توگو، آلمان، آرژانتین، سوئد، کلمبیا، اتریش، ساحل عاج، جامائیکا، ملاوی
۳۱۵	کمک به توسعه ملی فرهنگ صلح
۳۱۶	فعالیت‌های ملی توسط پروژه مدارس مرتبط
۳۱۹	فعالیت‌های ملی در زمینه سال ملل متحد برای بردباری

۳۲۲	فصل دهم / سازمان‌های غیردولتی
۳۲۲	ریگوبرتا منچوتوم و کمیته وحدت دهقانان
۳۲۴	محمد یونس و گرامین بانک
۳۲۵	پیشنهاداتی برای حرکت به سمت فرهنگ صلح
۳۲۶	سازمان‌های زنان

۳۲۷	سازمان‌های جوانان
۳۲۸	سازمان‌های تخصصی
۳۳۱	محققان صلح
۳۳۳	سازمان‌های مذهبی
۳۳۵	سازمان‌های بین‌المللی صلح‌سازی
۳۳۸	سازمان‌های غیردولتی محلی و ملی
۳۴۱	مؤسسه پژوهشی کودکان دنیا و شورای کتاب کودک و نوجوان.
۳۴۳	شورای کتاب کودک
۳۴۴	سازمان‌های غیردولتی سازمان ملل
۳۴۷	پرسوی بیشتر جنبش جهانی
۳۵۱	منابع

مقدمه

در روزگاران گذشته کسانی که می‌خواستند فضیلت خویش را به جهانیان بنمایانند، نخست، در کشورشان نظم برقرار می‌کردند. آنانی که می‌خواستند در کشور خویش نظم برقرار کنند نخست، در خانواده خود نظم برقرار می‌کردند. آنانی که می‌خواستند در خانواده خود نظم برار کنند، نخست، به پرورش خویش می‌پرداختند. آنانی که می‌خواستند خود را پرورش دهند، نخست، قلب خویش را اصلاح می‌کردند. آنانی که می‌خواستند قلب خویش را اصلاح کنند، نخست، باید نیک‌خواهی را در خود می‌پروراندند. آنانی که می‌خواستند نیک‌خواهی را پرورانند، نخست، باید برای دستیابی به شناخت تلاش می‌کردند و با بررسی پدیده‌ها به این مهم دست می‌یافتند. هدفی که باید به آن دست یافت، صلح جهانی است و ابزار این هدف، همانا «نشان دادن فضیلت خویش به جهانیان است». این فضیلت، نه یک رفتار مبتنی بر خرافات یا پذیرش کورکورانه، بلکه یک رفتار عقلانی بوده که حاصل شناخت انسان و بررسی عینی پدیده‌هاست.^۱

یکی از اساسی‌ترین نیازهای بشر، صلح است که علاوه بر زیبایی معنوی و ارزش انسانی، کارکردهای بسیاری دارد. الیزه بوردینگ معتقد است علیرغم آنکه

۱. یوانپی ۱۳۶۵ (تسای یوانپی متفکر معروف چین ۱۸۶۷-۱۹۴۰)

نمای تاریخ به جای مانده از تلاش مورخان اغلب معرفی تاریخ به عنوان تاریخ بردویاخت و جنگ و صلح است امروزه، تاریخ دیگری نیز کشف شده است؛ تاریخی که به تلاش هایی برای تصور و ایجاد جایگزین هایی برای جنگ تاکید می کند؛ هم تجارب آرمان شهری و هم جنبش های مکرر اجتماعی در جست و جوی اهردهایی جدید برای حل اختلافاتی هستند که ممکن است به جنگ ختم شود. این تلاش ها ریشه در فرهنگی دارد که مدام برای حفظ بقا و صلح تکامل می یابد. در سطح زندگی روزمره نیز علیرغم وجود تفاوت های فردی و محدودیت منابع که مدام به وجود اختلافات در روابط دامن می زند انسان ها نظمی را در حیات اجتماعی خود پی می یابند که به نیازشان به پیوندهای اجتماعی، حمایت و مراقبت پاسخ می دهد. در این منظر، هیچ جامعه ای بدون عناصر مهم صلح طلبی وجود ندارد. از همین روست که بی بنیم در کنار فعالیت های جنگی، جنگجویان باستانی چین، چانگ هونن می گویند: «آسمان پدر است و زمین مادر... پس، هر آنچه میان زمین و آسمان است با ما یکی است و با در نظر گرفتن ماهیت ما، آسمان و زمین باید معلم ما باشند. ما و مردم که برادرانمان هستند، با همه موجودات یکی هستیم.» با این حال همواره به دلیل اهمیت و تاثیری که جنگ ها بر روند مرگ و زندگی انسان ها داشتند، توجه مورخان را بیشتر به خود جلب کرده اند و نمای تاریخ، همچنان مملو از جنگ های مکرر و دور ها بدون جنگ است. آثار باستانشناختی و تاریخی نیز نشان می دهد که جنگ ها همواره جایگاه مهمتری نسبت به صلح برخوردار بوده اند. آثار فراوانی ثبت شده است که به وضوح این امر را نشان می دهد. آرنولد تویی در این خصوص به داستان گویی پیچیده تری با قدرتی برابر اشاره می کند که شامل گزارش های پراکنده فعالیت های

نظامی با عنایت به هنر، مذهب و فناوری است.^۱ البته وی خاطر نشان می‌سازد که مورخان بسیار کمی دربارهٔ تعامل پیچیدهٔ فعالیت‌های انسان در گستره‌های گوناگون زندگی، اعم از کار و بازی، هنر و معماری، کند و کاو ذهنی و جستجوی معنوی صحبت کرده‌اند. حتی در مواردی همچون اختراع بسیار مهم نوشتن، فراتر رفتن از مرحلهٔ نوشتن تصویری و خط هیر و گلیف و تبدیل خط میخی به ابجای حقیقی که روحانیون برای ثبت رویدادهای اقتصادی و بازرگانی آن را توسعه دادند، این ابزار بیش از هر چیز در ثبت پیروزی‌های کشیشان، پادشاهان و خاندان‌ها در این دنیا و دنیای دیگر مورد استفاده قرار گرفتند. حتی بکارگیری مفهوم صلح و دوستی به عنوان منبع الهام شعری، ادبی و دراماتیک بسیار محدود است؛ در حالی که جابگ، لشکر کشی‌ها، جنگ‌ها و داستان‌های جنگی در فولکلور، تاریخ، تئاتر، ادبیات و مرور و پرسنما، بسیار درخور توجه است. از این منظر می‌توان گفت که صلح نیز همانند سایر موضوعی امری نامشهود است؛ در حالی که جنگ‌ها پدیده‌های رنج‌آور و ویرانگر هستند که همچون بیماری، حتی برای نسل‌هایی که تجربه‌ای از آن ندارند همواره، منبذ یک تهدید بالقوه و منبع ترس وجود دارد که این خود تأثیرات عمیقی را بر سیاست فردی و اجتماعی انسان برجای می‌گذارند. این واقعیت خود نشان می‌دهد که صلح به عنوان پایداری آن امری دشوار و پیچیده است و هنوز راه‌های دشواری در پیش است تا ظرفیت‌های لازم برای ایجاد، دوام و قوام صلح درون ملتی و بین‌ملتی گشته شود. همچنین پرسش‌های متعددی وجود دارند که پاسخ آنها هنوز روشن نیست و محور کنجکاو‌های صلح‌پژوهان بسیاری در سراسر دنیا است؛ به ویژه آنکه در دوران کنونی با وجود رشد شتابان تحولات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در جامعهٔ جهانی و تکرر ابعاد زندگی بشر، ابعاد مفهومی صلح نیز پیچیده‌تر و

یافتن پاسخ و راه حل مشکلات غامض تر شده است. مفهوم صلح که تا پایان جنگ سرد به معنی صلح در میان دولت ها بود، اکنون دگرگون شده و ابعاد تازه ای یافته است. اکنون موضوعاتی نظیر تکثیر سلاح های هسته ای یا شیمیایی، تجارت سلاح های جنگی، قاچاق انسان و مواد مخدر و جنگ های داخلی که بازتاب محرومیت های فردی یا اجتماعی ناشی از گسترش فقر، بیکاری، تبعیض، نبرویمت اجتماعی، طرد فرهنگی یا سرکوب سیاسی اند از جمله عوامل تهدید صلح و امنیت بین المللی محسوب می شوند که به شکل بیگانه ستیزی و رفتارهای خشونت آمیز با اقلیت های قومی و مذهبی، پناهنده گان و مهاجران ظاهر می شوند. از این رو، دوره صلح وجه نمی توان صلح را تنها بر پایه ترتیبات اقتصادی و سیاسی دولت ها ایجاد کرد. انجارب بین المللی سال های اخیر نیز چنین واقعیتی را به خوبی ثابت کرده است. به عبارت دیگر این مردم هستند که ارکان صلح را تشکیل می دهند، پس، پیش از هر گونه اقدامی باید به ظرفیت سازی فکری و فرهنگی جامعه از طریق اقدامات آموزشی، اجتماعی و مدنی اقدام کرد که همه اقشار و سطوح اجتماعی را دربرگیرد تا از رهگذر آن فرهنگی پایه ریزی شود که والاترین ارزش ها و نگرش ها بستر ساز رفتارهای مبتنی بر مشارکت برابر و هدفمند، آزادی، عدالت و دموکراسی، شکیبایی، درک پذیری، نفی خشونت و حل مشکلات از طریق گفت و گو و تلاش برای پیشگیری از جنگ و مشارکت کامل انسان ها در فرایند توسعه پایدار باشد.

یونسکو به عنوان نهاد تخصصی آموزشی، علمی و فرهنگی ما، محدود که از سال ۱۹۴۶ بنیان گذارده شد، حق آموزش با کیفیت و گسترش دانش و احترام به هویت های فرهنگی را به عنوان مبانی صلح و توسعه پایدار ترویج می کند و وظیفه حراست از صلح، پیشگیری از درگیری و ظرفیت سازی فرهنگ صلح را نیز برعهده دارد. براین اساس، مهمترین رسالت خود را ایجاد شالوده های صلح

در اذهان انسان‌ها تلقی می‌کند. در اساسنامه یونسکو آورده شده است: «از آنجا که جنگ از اذهان انسان‌ها آغاز می‌شود، دفاع از صلح نیز باید در اذهان آنان شکل گیرد». یونسکو در بند اول اساسنامه خود، هدف از تشکیل این سازمان را چنین بیان می‌کند: «کمک به استقرار صلح و امنیت از طریق ترویج همکاری میان ملت‌ها، زمینه‌های آموزش، علوم و فرهنگ به منظور افزایش احترام همگان به عدالت، کمیت قانون، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همه، بدون توجه به تفاوت‌های نژادی، جنسیت، زبان و مذهب، مطابق با منشور ملل متحد». از این رو این سازمان در راستای رسالت انسان‌گرایانه خود برای حمایت از مردم در درک متقابل و همکاری برای ایجاد صلح پایدار بر این اعتقاد است که صلح، توسعه و دموکراسی با یکدیگر ارتباط تنگاتنگی داشته و تضاع یک مثلث را تشکیل می‌دهند. همچنین این سازمان متعهد است تا دوام صلح بر اساس دسته‌ای از تجارب روزانه در چارچوب‌های محلی، کشوری و بین‌المللی را از این منظر یونسکو با هدف دفاع از صلح بر پایه همبستگی فکری و اخلاقی انسان‌ها، ضمن قراردادن ایده ترویج فرهنگ صلح، به عنوان یکی از اهداف اصلی راهبرد میان‌مدت خود برای سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱، رویکرد مبتنی بر صلح بوده پایدار و حقوق بشر را به عنوان یکی از محورهای اصلی اقدامات خود در جهت ای عضو برای سال‌های آینده تعیین کرده است. در این راهبرد، فرهنگ صلح بر اساس یک رویکرد چند بعدی در نظر گرفته شده است که در پرتوی آن همه محورهای مورد توجه طردشدگان، مهاجرین و اقلیت‌ها، فرصت حقیقی برای مشارکت در جامعه را به دست می‌آورند، فرهنگ صلح امکان دسترسی به آموزش را برای همه بازماندگان از تحصیل فراهم می‌کند و بر ترویج همزیستی با یکدیگر که از ارکان یادگیری مادام‌العمر است تأکید می‌کند. بر اساس رویکرد این راهبرد، تحقق توسعه پایدار و تحکیم صلح، ارتباط متقابل و تنگاتنگ دارند.